

Özel Eğitimde Fen Kavramlarının Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Karayazı Özsayın S.
Adıyaman Üniversitesi,
Türkiye

Giriş

Özel eğitim ve özel ihtiyaçlar kavramları genellikle öğrenme ve öğretim için ek desteğe gereksinim duyan öğrencileri ifade eder. Özel eğitim, yeteneğe göre farklı ihtiyaçlara dayalı uyarlanabilir bir eğitim biçimidir. Özel ihtiyaçları olan öğrenciler, bilimde akranlarına göre önemli ölçüde daha düşük başarı gösterme eğilimindedir [8]. Bütün öğrencilerin bireysel farklılıklarına bakılmaksızın (yaş, cinsiyet, kültürel ya da etnik durumu, bedensel ya da zihinsel özellikleri) öğretilmesi gereken bir ders olan fen bilimleri, çoğu konu bakımından soyut ve anlaşılması zor olduğundan dezavantajlı öğrencilere öğretilmesinde de birçok zorluk vardır. Özel gereksinimleri olan öğrencilere fen bilimleri dersi verilirken öğretmenlerin uyarlanmış etkinliklere dayalı fen müfredatı materyallerinin öğrencinin ihtiyaçlarına göre uygun değişiklikler yaparak vermeleri faydalı olabilir [4]. Dezavantajlı öğrencilerin fen bilimlerine karşı motivasyonları, ilgi ve istekleri fen bilimlerinin öğretimine engel olmamalıdır [3]. Fen bilimleri ile yapılan çalışmalarda, dezavantajlı öğrencilerin diğer normal gelişen öğrenciler gibi fen bilimleri öğretimine dahil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır [6]. Bu çalışmada dezavantajlı gruplarla çalışan özel eğitim öğretmenlerinin fen bilimleri kavramlarını nasıl öğrettikleri ve bu kavramların öğretimi ile ilgili görüş ve önerilerinin incelenmesi konusu, araştırmanın amacı olarak belirlenmiştir.

Method

Araştırma Örnekleme

Araştırmanın örneklemini Adıyaman ili merkez okullarında göreve yapan, araştırmaya gönüllü olarak katılan, ilk ve orta düzeydeki özel eğitim okullarında görev yapan 11 özel eğitim öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri 2022-2023 eğitim-öğretim yılı içerisinde toplanmıştır. Çalışma grubu, araştırmacının probleme ilişkin durumu veya sınırlı sayıda birkaç durumu derinlemesine incelediği kritik durum örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir [7].

Araştırma Deseni

Nitel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilen bu araştırma bir durum çalışmasıdır. Belirttiği gibi nitel araştırma metodolojisi, araştırmacıyı tüm değerleri ve varsayımlarıyla o dünyanın içine yerleştirerek katılımcının dünyasını anlamaya çalışır. Bu çalışmada nitel veri toplama araçlarından görüşme yöntemi içerisinde yer alan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde tüm görüşmelerde kullanılmak üzere belirli türde sorular hazırlanır. Bu sorular görüşülen kişilere aynı sırayla sorulur, ancak bu görüşme tekniği, katılımcıların görüşlerini belirli sorularla sınırlandırmayarak görüşlerini genişletmelerine olanak tanır [7].

Araştırma Materyalleri ve Yöntemi

Araştırmada veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem kayıtları kullanılmıştır. Araştırmacı, 4 açık uçlu soru ve demografik bilgi

formu geliştirdi. Görüşme formlarının içerik geçerliğini kontrol etmek amacıyla, iki uzman ve beş özel eğitim öğretmeninden görüş alınarak sorular hazırlanmıştır. Gelen görüşler doğrultusunda sorularda gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra son hali verilmiştir. Uzmanlardan biri nitel araştırma yöntemleri konusunda, diğeri ise fen eğitimi konusunda uzmanlaşmıştır. Araştırma öğretmenlerle yüz yüze veya telefon görüşmesi ile tek oturumda gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında öğretmenin izni alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 35–40 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

Fen bilgisi dersinde kullanılan kavramlar ile ilgili elde edilen veriler analiz edilmiştir. İçerik analizi yöntemi uygulanmıştır. İçerik analizinin temel amacı bir konu hakkında elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır [2]. Kodlama yoluyla kavramlar arasındaki ilişkileri ve benzerlikleri ortaya koyan içerik analizi, sistematik bir şekilde tümünden gelim yöntemini kullanarak verilerin basitleşmesine olanak sağlar. [7]. Katılımcıların onayı ile kaydedilen dijital ses kayıtları, metne dönüştürülmüştür. Transkriptlerin ve ses kayıtlarının benzerliği karşılaştırılmıştır. Analiz yapılırken SAS programı kullanılmıştır [5]. Öğretmenlerden elde edilen ham veriler kodlanarak bir kod listesi hazırlanmıştır. Oluřturulan kodların ortak yönleri bulunarak temalar altında bir araya getirilmiştir.

Bulgular

Fen bilgisi dersi sürecine ilişkin özel eğitim öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi sonuçları göre; yaparak yaşayarak öğrenme, gösterip yaptırma, günlük yaşam becerileri üç ana tema ve somutlaştırma, oyun ve genelleme ise alt temalar olarak bulunmuştur.

Tartışma, Sonuç ve Öneri

Öğretmenler, fen bilgisi kavramlarını öğretirken en çok zorladıkları kavramlar arasında; mevsimler, duyu organları, doğa olayları, maddenin halleri ve canlı-cansız kavramları olduğunu belirtmişlerdir. Bunun ise öğrencilerin, hızlı unutmaları, seviye farklılıkları, yavaş öğrenme, zihinde canlandıramama, algılama ve dikkati kaydırma güçlüğüne eşlik eden davranış sorunları gibi bilişsel ve davranışsal özelliklere sahip olduklarından dolayı soyut olan bu kavramların öğretiminde zorluklar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenler fen öğretimini planlarken ve uygularken bu zorlukları aşmak için bazı stratejiler geliştirmişlerdir. Somutlaştırma, doğal öğretim yöntemi, yaparak yaşayarak öğrenme, oyun, başta doğru anlatım yöntemiyle birlikte deney, gösterip yaptırma, sözlü anlatım gibi stratejiler uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Bu teknikleri uygularken sınıf içerisinde oyunlaştırarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin uyguladığı bu stratejiler genel öğretim ilkeleriyle örtüşmektedir [7]. Fen bilgisi kavramlarının öğretilmesinde genellemenin çok önemli olduğu da vurgulanmıştır. Genellemenin günlük yaşam becerilerini artırmak için ilk adım olduğu düşüncesi mevcuttur. Özel eğitimin en önemli hedeflerinden birinin özel gereksinimli bireylere bağımsız yaşayabilme becerilerinin kazandırılması olduğu düşünüldüğünde fen bilgisi kavramlarının öğretilmesinin vazgeçilmez olduğu bilinmektedir. Özel eğitimde engel türlerinin dikkate alınarak fen bilgisi dersi müfredatının oluşturulmasının gerektiği düşüncesi hâkim olmakla birlikte günlük yaşam becerilerini artırmaya dönük hazırlanmasının öğrenci kazanımları açısından

önemli olduğu belirtilmektedir. Sonuç olarak özel eğitim öğrencileri için fen kavramlarının öğretilmesi ile edilen bilgilerin, günlük hayata genellenerek, bu öğrencilerin bağımsız yaşam becerilerini artırması hayati öneme sahiptir. Bunun için daha zenginleştirilmiş bir sınıf ortamının olması ve buna bağlı olarak gerekli materyallerin kullanılması gerekmektedir. Ayrıca, engelli öğrencilere yönelik etkinlik odaklı, uygulamalı yaklaşımlarla fen eğitiminde özel uyarlamalar ve değişiklikler yapılarak eğitim süreci daha aktif hale getirilebilir. Buna ek olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın yapılacak bir fen müfredatının engel türleri göz önüne alınarak oluşturması fen bilgisi öğretiminde daha etkili olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Bas, G. Teachers' Views about Educational Research: A Qualitative Study / G. Baş, Z. S. Kivilcim // International Journal of Progressive Education. – 2017. – № 13(2). – S. 60–73.
2. Güçlü, İ. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri / İ. Güçlü. – Nika Yay., 2019. – 542 s.
3. Karaer, G. Özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilere fen bilimleri öğretimi üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi / G. Karaer, M. A. Melekoğlu // Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. – 2020. – № 21(4). – S. 789–818.
4. Mastropieri, M. A. Activities-oriented science instruction for students with disabilities / M. A. Mastropieri, T. E. Scruggs, M. Magnusen // Learning Disability. – 2019. – № 22(4). – S. 240–249.
5. Olgun, C. K. Nitel Araştırmalarda İçerik Analizi Tekniği / C. K. Olgun // Sosyoloji Notları. – 2008. – № 66.
6. Steele, M. Students with learning disabilities / M. Steele // Science Teacher – 2007. – № 3. – S. 24–27.
7. Tepe, B. Özel eğitim öğretmenlerinin fen eğitimine ilişkin görüş ve uygulamaları // B. Tepe, E. Taş // The journal of academic social science studies. – 2023. – № 15(93). – S. 1–20.
8. Villanueva, M. G. Science education for students with special needs / M. G. Villanueva, J. Taylor, W. Therrien, B. Hand // Studies in Science Education. – 2012. – № 48(2). – S.187–215.